

Ս. ԳՐԱԿԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱՑ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

60-ի աշնան, Ֆեյբրս, Կեսարիոյ կառավարիչը, անսկիզբութեան Հոռոմ կը կանչուէր իր պաշտօնավարութեան հաշիւը տալու եւ իրեն կը յաջորդէր Փեստոս Պորկիոս։ Այս վերջինը նկարագրով բոլորովին տարբեր՝ օրինակելի ներկայացուցիչն էր Հռոմէական օրինապահութեան եւ կը սերէր աղետական հին դերդաստանէ մը։ Իր առաջին գործը եղաւ այցելել երուսաղէմ, ընդունելու պատգամաւորութիւնը Հրէից, զլիաւորութեամբ քահանայապետին։ Այս վերջինը օգտագործեց ատիկը խնդրելու նոր կառավարիչն որ իրեն յանձնէ Պողոսը, որ երկու տարիներէ ի վեր Կեսարիոյ բանտը կը մնար։ Փեստոս բաց ժողովի մը հրաւիրեց քահանայապետի ներկայացուցիչները, երկու կողմէն լսելու խնդիրը, որուն լուծումը շատ ալ դիւրին չէր։ Կրօնական եւ աշխարհիկ իրաւասութիւնները առաքելայի վերաբերմամբ իրարու կը մօտենային առանց դիւար հերքել կարենալու սակայն։ Առաքելայր ասեան եկաւ եւ յայտնեց թէ ինքը չէր մեղանշած ոչ Հրէից Օրէնքին, ոչ Տաճարին եւ ոչ ալ Կեսարին դէմ։

— Կ'ուզե՞ս երուսաղէմ երթալ հրէական օրէնքով դատուելու համար», հարցուց Փեստոսը։ Կառավարիչի ձայնին մէջ հեղնանքի եւ խղճահարութեան փշրանք կար, ծանր ու կարեկցող վստահութիւն ներշնչելու չափ։

Պօղոս երկար ատեն լուռ մնաց, յետոյ պատասխանեց. «Վախ չունիմ դատավարութենէն, սակայն իրբեւ Հռոմի քաղաքացի կայսեր կը դիմեմ, caesarem appello։ Մոգական այս զոյգ բառերը կը բաւէին որ բոլոր իշխանութիւնները զադրէին իր վրայ իրաւասութիւն ունենալէ։ Մեծ լուսթիւն մը տիրեց դատական սրահին մէջ, բանտարկեալը իր ձեռքով կ'որոշէր իր ճակատադիրը։ Փեստոս իրեններուն հետ խորհրդակցելէ վերջ, յայտարարեց թէ բանտարկեալը կայսեր կը

դիմէ, եւ կայսրէն զատ ոչ ոք կրնայ վճռել իր յանցանքը։

Այս շրջանին, Գալիլիոյ թաղաւորը Ագրիպպա եւ իր քոյրը Բերենիկէն բարի պալատի եկան Փեստոսին, որ իրենց խօսեցաւ Պօղոսի մասին։ Ագրիպպա տեսնել ուղից բանտարկեալը, որու մասին շատ լսած էր։ Պաղեստինի հիւսիսային մասի այս իշխեցողը, մեծ ազդեցութիւն ունէր Հռոմի մէջ եւ օգնած էր Փեստոսին անոր Հրէաստանի կառավարիչ ընտրուելուն։ Մնուկով հրեայ, սակայն կրթութեամբ եւ մշակութեամբ հռոմէացի էր։ Մասնագէտ էր կրօնական հարցերու։ Իրն էր իրաւունքը քահանայապետը ընտրել տալու, ինչպէս նաեւ հսկելու տաճարի գանձին։

Յաջորդ օրը հնչեցին փողերը եւ լեզետնականները ծփացող դրօշներու ներքեւ շարքի կեցած զիմաւորեցին արքայական դռներ։ Գալիլիոյ արքան հագած էր ճերմակ պատմուճան եւ զլիւռն ունէր թաղ։ Իրեն, ինչպէս միշտ, կրնկերանար իր քոյրը Բերենիկէն, որ յայտնի էր իր զեղեցկութեամբ եւ հարստութեամբ։ Մութ կարմիր պատմուճանը որ պարանոցէն մինչեւ պնակները կ'իջնէր, իրեն կուտար քրմատեսիլ կերպարանք մը։ Մանուշակագոյն, խորատոյգ իր աչքերով, զիրար չօչափող յոնքերու ներքեւ, եղբրական սարսուռ կ'ազդէր բոլորին։ Սրահուր քիթը թեթեւակի աշեղնածեւ, փափուկ, կեռասագոյն լեցուն շրթունք, հեշտօրէն չարժուն, քաղցրութեամբ կը տպաւորէր բոլորը։ Գրիտապոյտ տուող ճերմակութիւնը իր մորթին կը ճառագայթէր իր սեւ բողբոջ գուրս։ Իր մաղերու ոսկի պսակը, սեւ չղարչին ներքեւ, ծովի մշուշէն կարմրած վերջալոյս էր կարծես, որուն համար երգեր ունէին Հռոմի, Աղեքսանդրիոյ եւ Երուսաղէմի բանաստեղծները։ Անոր մարմնին կրակը հետու-

էն կ'զգացնէր ինքզինքը, ինչպէս կ'ըսէր զինք
եզդողներէն մէկը: Իշխանական ու թեթևաւոր
քայլուածքով, որ իր մարմնին ճկունութիւն
նր կ'արտաբերէր, իր եղբորը թեւին կոթը
նաւ դատարարէր կը մտնէր, բոլորի հիաց-
մունքին մէջ: Անկարելի էր չողողուիլ անոր
աչքերու մեղրէն, կարծես հին շատուածու-
հի մը բլլար սրտուտնդանէն վար իջած: Կե-
լեկոյ երբեմնի թաղուհին իր ծաղիկ հաս-
կին մէջն էր, հսկառակ որ երկու ամուսին-
ներ փոխած էր: Վերջինը՝ Կելեկոյ Բալէմա-
յի թաղաւորը, շահելու համար իր զեղանի
կ'ոջ սիրտը թրփատել տուած էր ինքզինքը:
Բերենիկէի եւ իր եղբոր յարաբերութիւննե-
րը բնական վիճակէն տարբեր էին եւ առիթ
տուած էին ականջ ծակող տարածայնութիւն-
ներու: Արքայական զոյգի եւ կառավարիչի
երկու կողմերը կը բազմէին բարձրաստիճան
գիտութեաններ եւ ազնուական դասու ներ-
կայացուցիչներ, որովհետեւ Պօղոսը դատա-
րանի մը առջեւ չէր որ կը ներկայանար, այլ
բարձր քննութեան մը ունկնդրութեան:

Պօղոս այս հաւաքոյթին կանչուեցաւ չղ-
թայուած ձեռքերով: Բարձր դասու այս ուն-
կնդրութիւնը ուրախութեամբ եւ հպարտու-
թեամբ կը լեցնէր առաքեալին սիրտը: Աղ-
քատներուն, զերիններուն, անժառանգներուն
վիճակը կը յուզէր զինքը անշուշտ, սակայն
բարձր դասու հետ իր յարաբերութիւնները
ուրիշ զգացումներով կը գտնւոյնէին զին-
քը: Այժմ կ'ուզէր խօսիլ Աղբիւղային, Մեծն
Հերովդէսի թոռան: Պօղոսին ծանօթ էր
սրտամտութիւնը թաղաւորական այս զերգաս-
տանին, որուն ներկայացուցիչները այնքան
տրտում գերեր խաղաղին Յիսուսի նկատ-
մամբ, Անոր ծնունդէն մինչեւ մահը: Հերով-
դէս չարաչուք ճիւղ մըն էր, մատնիչի որ-
դի՝ որ ապշուցած էր իր թաղաւորութիւնը
սպարախտ Աստուծաներէն: Վաւերական
ընկելու համար իր իշխանութիւնը ամուսնա-
ցաւ արքայական զերգաստանէն Մարիամնէի
հետ, զոր յետոյ անիրաւ կասկածներու հե-
տեանքով փողտուեց: Զգոհանալով այս մա-
հէն, անճիտել տուաւ Աստուծան արքայա-
կան զերգաստանի բոլոր մնացորդները:
Բայց մանաւանդ ոճրադործը եղաւ Բեթղե-
հէմի մանուկներուն, Յիսուսի ծննդեան օրե-
րուն: Աղբիւղայի մօրեղբայրը սպաննել տը-
ւած էր Յովհաննէս Մկրտիչը, իսկ իր հայրը

խեղդել տուած էր Յակոբոս առաքեալը:

Պօղոս յիշեալ թշուառականներու այս
վերջին ժառանգորդին առջեւն էր: Տժգոյն,
մաղձէն նուաճուած անոր աչքերուն խորը կը
թրթար մռայլ, խիստ սպաննող այն անձու-
կը, որով հոխանաւոր է ներքին անճնաւորու-
թիւնը բոլոր արիւն թափողներուն: Առաք-
եալի զիցցողական ոգին որ ճշմարտութեան
տուած տառապանքին մէջ կը դանդաղ աւելի
հաճոյք քան ցաւի տանջանքէն ճշարտ խոս-
տովանելուն մէջ վէրքը՝ որ մեծ յաղթանա-
լին համար միշտ սպաքարին մէջ շահած էր,
այժմ կ'ուզէր խօսիլ Աղբիւղային մեծ զոհի
մասին որ շարշարուած, խաշուած թաղուած
ապա յարութիւն առած էր, համաձայն մար-
դարէնքու գուշակութեան, բլլալու համար
յոյսը Իսրայէլին եւ լոյսը հեթանոսներուն:
Մահուան համար հասունցած իր հոգին խի-
ղախ էր ու անվարան, արհամարհելու հոփ-
բոլոր իշխանաւորները: Անիկա պարճանքով
բացաւ Մեսիայի խաչելութեան կարմիր՝ եւ
յարութեան ոսկեհուռ էջը եւ խօսեցաւ իր
դարձի մասին:

Այս խօսքերը տարօրինակ կերպով կը
հնչէին. կառավարիչ Փեստոսի ականջին, որ
այլեւս չկրնալով համբերել բռնածններուն,
բարձր ձայնով բռաւ. «Պօղոս, խենթացած
թուիս ըլլալ, չառ գիտնալդ՝ յիմարացու-
ցած է քեզի»:

— Այնիւ Փեստոս, յարեց առաքեալը,
խենթ չեմ ես, թաղաւորը կը հասկնայ թէ
ինչ ըսել կ'ուզեմ:

Աղբիւղային ուշադրութեամբ կը լսէր,
սակայն չկրցաւ իր սրտամտութիւնը դադել
իրբեւ սաղուկեցի, երբ առաքեալը յարուց-
եալ Քրիստոսի մասին սկսաւ խօսիլ:

— Պօղոս, բռաւ ան, զիս ալ քրիստոնեայ
ընել կ'ուզես քեզի պէս: Առաքեալը արտմու-
թեամբ իրեն նայեցաւ, կ'զգար թէ ճշմար-
տութիւնը գտնելու համար միայն խօսող մը
չէր բաւեր, այլ նաեւ հասկցող մը:

Պօղոս կ'զգար սակայն թէ արքայական
զոյգին զգացումները իր հետն էին, յետոյ
կէս ժպիտով դարձաւ Աղբիւղային, եւ սի-
տի ուղիքի որ բոլոր հոս գտնուողները ինծի
պէս ըլլային, բացի այս չղթաներ ունենալու
ճակատադրէն, եւ վեր վերցուց իր չղթա-
յուած բազուկները:

Աղբիւղային քոյրը այս տեսարանէն ըղ-

դացուած Պօղոսին կը նայէր : Ան գիտէր երբեմն իր հոգին բանալ երկնքին, իր մեղքերու ստղտանքէն զոգտաւար : Բարեպաշտ մօր մը զաւակն էր եւ աւելի մօտ իր ժողովուրդին քան իր եղբորը :

Ալլիքիպոսա եւ իր քոյրը խորհրդակցելէ վերջ փետտախն հետ, որոշեցին շանձնել Պօղոսը քահանայապետին : Այս մարդը ըսին, ոչինչ ըրած է եւ կրնար այսօր իսկ ազատ արձակուիլ, եթէ կեսարին ղիմած չըլլար : Հետեւաբար կը մնար առաքեալը Հռոմ զրկել, կայսերական տառնախն առջեւ դատուելու համար :

Ալլիք օրերուն կեսարիոյ մէջ կար մեծ թիւ մը բանտարկեալներու, զողերէ, աւազակներէ եւ ապստամբներէ բաղկացած : Ասոնցմէ ուժեղները Հռոմ կը զրկուէին վայրի դաղաններու զէմ կռուելու համար, ժողովրդային խրախճանքներու առիթով : Անոնց հետ նաև զրուեցաւ նաև Պօղոսը :

Առաքեալը մնաք բարով ըսաւ կեսարիոյ համայնքի ներկայացուցիչներուն, Փիլիպպոսին, անոր երկու զուարերունն եւ միւս հաւատացեալներուն, որոնք իր երկու տարուան բանտարկութեան ընթացքին աչքան նուիրումով նայած էին իրեն : Նախն մէջ առաքեալը կը վայելէր բացառիկ առանձնանորհումներ, շնորհիւ Սերաստեան զօնդի հարիւրապետ Յուլիոսին : Երբ Սիստոն հասան, Պօղոս թոյլատրուեցաւ ցամաք ելլելու, տեսնելու համար իր բարեկամները, եւ ընդունելու անհրաժեշտ անոնց նուէրները իր ճամբորդութեանը համար : Նախն մէջ առաքեալը բարեկամացաւ բանտարկեալներու, զինուորներու ու նաւատիկներու հետ, եւ անոնց խօսեցաւ Մեսիայի մասին, իրբեւ գերադոյն ազատարարն ու միաթափախը կեանքէն անժառանգներուն : Առաքեալը կարծես կ'ողորմէր մօտ էր իր վախճանը, անոր համար մահուան համար հասունցած մարդու մը պէս կը նայէր կեանքին, քողցր ու բոյրանուէր : Կուղէր բաժնել իր մտքի ու սրտի անսպառ հաւատութիւնը բոլորին համահաստար՝ իրբեւ վերջին բայց գերադոյն արխտուրը անժառանգներուն :

Կապոյտ ծովին վրայ նաւը կը սահէր գէպի էրեւոյ : Անկէ յետոյ երկինքը յանկարծ

կը մթնէր ամպերով եւ կարելի չէր ճամբան տեսնել : Յետոյ սաստիկ հով մը, եւրակիկով կոշուած, առաւ նաւը ու տարաւ : Գիշերուան պէս սեւցած երկնքին վրայ առաջին ծամածուռ կայծակը կը փայլատակէր երկար, ատրաշէկ աղեղ մը գծելով : Բոլորը զարհուրած երկնքին եւ իրարու կը նայէին : Փոթորիկը վարադացած, մոլեգնած էր : Քամին ալիքները իրարու կը նետէր պարող լեռներու պէս : Զեւս, Եհովա, չուրթերէ չուրթ՝ կը թռէին : Շատեր կը կարծէին թէ վերջին դատաստանը եկած էր իրենց համար : Նաւագներ, զինուորներ ու բանտարկեալներ տեսողէն ու ցուրտէն զոգտաւար, ապշանալի բրախքներուն մէջ, նախ մէկ կողմէն միւսը կը վազէին : Տասնչորս օրեր շարունակ, նաւը ամէն վայրկեան կործանման վտանդին ենթակայ, կ'օրօրուէր ծովին վրայ : Ամէն մարդ յուսահատ էր, նոյնիսկ նաւապետն ու Յուլիոսը : Միայն Պօղոսն էր որ կը քաջալերէր բոլորը : Նաւը Մեսիային կողիւն քով երկուքի բաժնուեցաւ : Անոնք որ կրնային լողալ ջուր նետուեցան, աղատելու իրենց կեանքը, իսկ անոնք որ լողալ չէին գիտեր, նախ օտարակներուն վրայ նետուած ցամաք ելան : Յետոյ Պօղոսի կարգադրութեամբ, որ ալ մը բոլորի ու շողորմեան առաքեան էր, իր բացառիկ քաջութեանը համար, կրակ վառեցին, չորցնելու համար իրենց զրկատները : Կրակին համար չոր փայտեր եւ խոխուներ հաւաքելու առնել, ի՞նչ մը տաքութեանէն կենդանացած ստաքեալի ձեռքին կառչեցաւ : Նախապաշարեալ տեղացիները, որոնք օգնելու եկած էին արկածեալներուն, սկսան ըսել թէ Պօղոսը մարդասպան մը պէտք է եղած ըլլայ, որովհետեւ ըստ իրենց աւանդութեան երբ յանցագործ մը փախի արդարութենէն, օձէն կը խայթուի : Սակայն երբ Պօղոսը առանց ինքզինքը կորսնցնելու ազատ ձեռքով քսիկը իր բազուկին չուրջ փաթթած օձը եւ կրակ նետեց զայն, բնիկները հիացումով սկսան խօսիլ առաքեալի մասին՝ զայն աստուած մը կարծելով, եւ հրաւիրեցին զինքը որ բուժէ իրենց հիւանդները : Երեք ամիսներ հոս մնալէ յետոյ, ճմբան վերջաւորութեան նոր նաւ առին եւ Սալոնիկէի ճամբով նախ Սիրակուսա, ապա Մեսինայի նեղուցէն անցնելով Հռոմ հասան :